

Dějiny lingvistiky

Mezopotámie

- školy, archivy, knihovny, dvojjazyčné slovníky

Egypt

- administrativa, archivy, písaři jako vysoce postavená kasta

Čína

- reformy písma, školský systém, slovníky

Indie

- fonetika a písmo (pořadí písmen podle místa a způsobu artikulace)
- gramatika (morfologická analýza slovních tvarů), tvoření slov (typy kompozit)
- Panini (5.–4. stol. př. Kr.)

Dějiny lingvistiky

Řecko

- předsokratovské období (presokratici, sofisté)
- klasické období (5.–4. stol. př. Kr.)
  - Sokrates; Platon – dialogy *Kratylos*, *Sofisté*
  - Aristoteles – *Kategorie*, *O vyjadřování*, *Poetika*
  - spor physei : thesei
- období helénismu
  - stoikové (Zenon, Epiktetos)
    - rozlišení σημαίνον (označující) : σημαίνόμενον (označované)
  - Alexandrie
    - Aristarchos Samothrácký
    - Dionysios Thrax – *Techné grammatiké*
    - Apolonios Dyskolos
  - spor analogismu (alexandrijská škola) a anomalismu (pergamská škola)
- obecně: zájem pouze o řečtinu, psaný jazyk, stav jazyka

Dějiny lingvistiky

Řím

- převzetí většiny myšlenek o jazyce od Řeků, aplikace na latinu
- řecký filozof Krates z Mallu (2. stol. př. Kr.) – přednášky o jazyce v Římě
- klasické období
  - Marcus Terrentius Varro: *De lingua latina*
  - Caesar: *De analogia*
  - Marcus Fabius Quintilianus: *Institutio oratoria* (učebnice řečnictví)
- pozdní období
  - Aelius Donatus
  - Priscianus: *Institutiones grammaticae* (Základy gramatiky)

Dějiny lingvistiky

Středověk (500–1500)

- sedmero svobodných umění (septem artes liberales):
  - trivium: gramatika, rétorika, dialektika
  - kvadrivium: aritmetika, geometrie, astronomie, hudba
- scholastická filozofie:
  - spekulativní gramatika
  - spor o univerzálie: realismus × nominalismus

Dějiny lingvistiky

Raný novověk (1500–1800)

- vynález knihtisku
- zájem o klasickou řečtinu a latinu
- první gramatiky místních národních jazyků
- vícejazyčné překladové slovníky
- hledání dokonalého jazyka
- zámořské objevy → zájem o mimoevropské jazyky

Dějiny lingvistiky

1. polovina 19. století

- vznik historicko-srovnávací jazykovědy
  - Rasmus Rask (1814 → 1818)
  - **Franz Bopp** (1816)
  - Jacob Grimm
  - Josef Dobrovský

- **Wilhelm von Humboldt**
  - živé jazyky (baskičtina)
  - vztah jazyka a „národního ducha“

Dějiny lingvistiky

2. polovina 19. století (50.–70. léta)

– historicko-srovnávací jazykověda

– **August Schleicher**

– jazyk jako organismus

– rodokmenová teorie

×

– **Johannes Schmidt**

– vlnová teorie

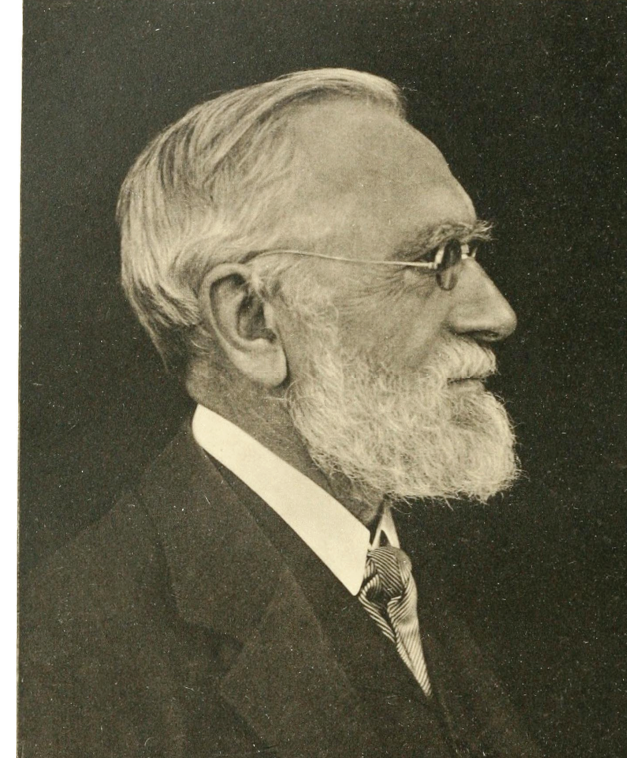
Dějiny lingvistiky

2. polovina 19. století (70.–90. léta)

- historicko-srovnávací jazykověda – centrum v Lipsku
  - „**mladogramatici**“ (Junggrammatiker)
    - August Leskien
    - Berthold Delbrück
    - Hermann Paul
    - Hermann Osthoff
    - Karl Brugmann
    - bezvýjimečnost hláskových zákonů
    - u nás Jan Gebauer

×

- **Hugo Schuchardt**
  - variantnost v jazyce
  - studium smíšených jazyků (pidžiny, kreoly)

Dějiny lingvistiky

Strukturalismus

– Ferdinand de Saussure

- Ženeva, Lipsko, Paříž
- Kurs obecné lingvistiky (1916)
- sémiologie
- znak (označující + označované)
- langue : parole
- syntagmatické : paradigmatické vztahy
- synchronie : diachronie

– ženevská škola

- Charles Bally
- Albert Sechehaye

Dějiny lingvistiky

Strukturalismus

– pražská škola

– funkční strukturalismus (jazyk jako systém + jazyk v užívání)

~ Pražský lingvistický kroužek – *1926

– 1929 skupinový program: *Teze*, od 1935 časopis *Slovo a slovesnost*

– čeští lingvisté

– **Vilém Mathesius**, Bohuslav Havránek, Bohumil Trnka, Jan Mukařovský

Vladimír Skalička, Josef Vachek, Pavel Trost

Petr Sgall, František Daneš

– ruští a ukrajinští lingvisté

– **Roman Jakobson**, Nikolaj Trubeckoj, Sergej Karcevskij, Nikolaj Durnovo

– témata:

– fonologie

– typologie

– morfologie

– psaný jazyk

– syntax

– jazyková kultura

Dějiny lingvistiky

Strukturalismus

– kodaňská škola

- kodaňský lingvistický kroužek
- **Louis Hjelmslev**
- Hans Jørgen Uldall
- Viggo Brøndal
- glosematika
- vztahy mezi jazykovými prvky

– americký strukturalismus: **deskriptivismus**

- předchůdce Edward Sapir – lingvistická antropologie
- **Leonard Bloomfield**
- syntax, matematické metody

Dějiny lingvistiky

Generativní (transformační) gramatika

- od 50. let 20. století
- **Noam Chomsky**
  - „standardní teorie“
  - „rozšířená standardní teorie“
  - „revidovaná rozšířená standardní teorie“
  - relační gramatika
  - teorie principů a parametrů
  - teorie řízení a vázání
  - minimalismus

×

- sociolingvistika
- kontaktní lingvistika
- korpusová lingvistika

→ formální × funkční přístupy k jazyku

